

Dr. Daniela CIOCHINĂ

**COMPENSAȚIA
ÎN DREPTUL ROMÂNESC**

Universul Juridic
București
-2011-

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2011, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA
ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE
INTERIORUL ULTIMEI COPERTE.**

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CIOCHINĂ, DANIELA**

**Compensația în dreptul românesc / dr. Daniela
Ciochină. - București : Universul Juridic, 2011**

Bibliogr.

ISBN 978-973-127-598-7

347.43(498)

REDAȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL telefon: **021.314.93.15; 0733.673.555**
DISTRIBUȚIE: tel./fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

**COMENZI ON-LINE,
CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%**

CUVÂNT ÎNAINTE

Tema lucrării de față este justificată în primul rând de implicațiile practice directe care țin de instituția analizată. Din multitudinea de instituții care aparțin dreptului civil, lucrarea analizează numai una dintre ele privită în conexiune cu alte instituții precum plata, confuziunea, remiterea de datorie, darea în plată, toate reunite prin faptul că au ca efect stingerea obligațiilor. Meritul acestei lucrări este dat de încercarea de a realiza un studiu aproape complet asupra fiecăreia dintre instituții, care sunt tratate din punct de vedere al evoluției lor istorice, noțiuni, natură juridică, caractere, condiții, domeniu de aplicare, efecte.

Lucrarea de față încearcă să atragă atenția asupra lacunelor existente în legislația actuală, precum și asupra inconvenientelor pe care le prezintă maniera de reglementare în anumite materii. De asemenea, din ansamblul lucrării se desprinde importanța teoretică dar mai ales practică a instituțiilor cercetate, contribuind la clarificarea unor aspecte cu privire la care opiniile exprimate în doctrină și jurisprudență sunt contrare.

Lucrarea are o structură simplă, conținând două titluri, care la rândul lor sunt structurate pe capitole, ce conțin la rândul lor mai multe secțiuni, realizându-se o valoroasă analiză a instituției juridice a compensației.

Ne face plăcere să constatăm că elaborarea lucrării este fundamentată pe o amplă cercetare științifică care a presupus consultarea a numeroase lucrări de specialitate, practică judiciară și un număr impresionant de acte normative, întreaga abordare având în vedere atât reglementările speciale și principiile aplicabile acestui segment al dreptului, dar și dispozițiile dreptului comun cu incidență asupra regimului juridic al instituției juridice analizate.

Interesații în domeniu vor găsi în conținutul lucrării atât o expunere din perspectivă istorică, dar și o prezentare a tendințelor

actuale sub aspect normativ, prin expunerea și analiza reglementărilor conținute în materia analizată în noul Cod Civil, autoarea semnalând elementele de noutate absolută introduse dar și deficiențele noului sistem propus.

Fundamentată pe trimiteri permanente la soluții pronunțate în practica judiciară cu privire la instituțiile cercetate și prin luarea în considerare a doctrinei, lucrarea prezintă interes nu numai pentru teoreticienii dreptului, dar și pentru practicienii interesați de conținutul și valențele juridice specifice, aparținătoare acestei materii.

Maniera de analiză și prezentare a problematicii tratate evidențiază complexitatea raporturilor juridice obligaționale și implicațiile practice deosebite ale instituțiilor studiate.

Cum aspectele legate de modurile de stingere a obligațiilor pot interesa o categorie largă a membrilor societății, o lucrare precum cea de față prezintă interes deopotrivă și pentru marele public dornic să cunoască percepțiile juridico-filosofice, dar și regimul juridic și modul de funcționare a mecanismului compensatoriu.

Pentru aceste motive recomandăm cu căldură lucrarea tuturor categoriilor de cititori.

*Prof. univ. dr. Ion Dogaru
Membru corespondent al Academiei Române*

Titlul I

**Sinteză asupra noțiunilor
și determinărilor privind obligațiile
în general și obligațiile civile în special**

CAPITOLUL I

Obligațiile civile în sistemul dreptului obligațional

Secțiunea 1

Concept și importanță

1. Context relațional

Oamenii intră între ei în diverse legături care, deși diferite ca natură juridică, sunt unite de o trăsătură comună: aceea de a fi relații sociale. În măsura în care astfel de relații sunt reglementate prin norme de drept, în sensul că părțile implicate într-un anumit tip de relație socială găsesc protecția legii pentru orice abuz săvârșit de cealaltă parte, suntem în prezența unui raport juridic. În plus, dacă norma care asigură reglementarea legală este o normă de drept civil, suntem în prezența unui raport juridic civil.

În acest context, generic vorbind, obligația civilă este o legătură dintre oameni reglementată de o normă de drept civil¹.

Apariția și evoluția, sub aspectul regimului juridic, a instituției obligației nu pot fi separate de instituția dreptului de proprietate de care sunt strâns legate. Astfel, obligația privită ca și concept juridic a fost determinată și a cunoscut o evoluție corespunzătoare modalității specifice de reglementare a dreptului de proprietate.

¹ N. Popa, Mihail-Constantin Eremia, Simona Cristea, *Teoria generală a dreptului*, Ed. All Beck, București, 2005, p. 261.

2. Determinări conceptuale

Cuvântul „obligație” derivă dintr-un cuvânt compus, de origine latină, respectiv *obligatio-obligationes*, format din prepoziția ob, cu înțelesul de „pentru”, și din verbul ligo-ligare, cu semnificația „a lega”¹.

Astfel, în latina veche, *obligatio* însemna „a lega pentru un anumit scop”, iar în dreptul roman evoca, la început, înlănțuirea debitorului, aservirea acestuia față de creditor, pentru ca mai târziu să reprezinte legătura juridică în virtutea căreia creditorul putea cere debitorului, sub sancțiunea constrângerii, executarea obligației sale². În limbajul uzual, termenul „obligație” înseamnă: datorie, îndatorire, sarcină asumată sau impusă.

În doctrină³ s-a subliniat faptul că, în accepțiunea sa inițială, termenul de obligație însemna o legătură pur materială (*vinculum cōpocis*) între două persoane, iar obligația era un *ius in personam*, adică un drept asupra unei persoane, asemănător dreptului de proprietate, care era un drept asupra lucrului (*ius rei*). În temeiul acestui drept (*ius in personam*), creditorul putea dispune de persoana debitorului insolubil după bunul său plac, asemenea proprietarului unui lucru⁴.

În acest sens, Iustinian afirma: „Obligațiile se dobândesc pentru voi nu numai prin voi înșivă, ci și prin acele persoane care se află sub puterea voastră, de exemplu prin sclavii și fiii voștri, încât totuși, ceea ce vi se dobândește prin sclavii voștri devine în întregime al vostru, dar ceea ce s-a dobândit dintr-o obligațiune prin copiii pe care îi aveți sub puterea voastră, acest lucru se împarte potrivit cu imaginea proprietății și a uzufructului bunurilor, imagine pe care a decis-o Constituția noastră, astfel încât avantajul care provine dintr-o acțiune, uzufructul acestuia îl are total, proprietatea însă este păstrată pentru fiu”⁵.

¹ I. Dogaru, *Drept civil român. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Europa, Craiova, 1997, p. 7.

² I. Albu, *Drept civil – Introducere în studiul obligațiilor*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1984, p. 17.

³ I. Dogaru, *op. cit.*, p. 7..

⁴ I. Dogaru și colectivul, *Drept civil român. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Europa, Craiova, 1997, p. 7 și urm.

⁵ Iustinian, *De obligationibus. Institutionum iuris*, Cartea a III-a, Titlul XII.

Ca urmare a diversificării relațiilor sociale, sfera de cuprindere a noțiunii de obligație a fost extinsă în sensul că aceasta a încetat să mai fie înțeleasă doar ca o simplă legătură materială, ea devenind o legătură pur juridică (*vinculum iuris*), adică un raport juridic în temeiul căruia creditorul poate pretinde debitorului său să execute prestația ce i se datorează.

În acest sistem de drept creditorul era numit și *reus credendi*, iar debitorul *reus debendi*, și cum *reus* înseamnă *pârât*, aceste denumiri arătau că la nevoie creditorul îl putea pârî pe debitor, explicându-se de ce cu timpul *reus* a fost rezumat numai la a-l desemna pe debitor¹.

De asemenea, noțiunea de „obligație” mai poate însemna datoria pe care o are debitorul în cadrul unui raport juridic de obligații de a da (*dare*), a face (*facere*) sau de a nu face (*non facere*) ceva, prestație care constituie obiectul dreptului de creanță al creditorului.

Obligația desemnează uneori însuși înscrisul constatator al existenței conținutului unui raport juridic obligațional, destinat a servi ca mijloc de dovadă al acestuia². Ca titlu de valoare, obligația poate fi: nominală, la ordin sau la purtător.

Prin „obligație” se mai înțelege și titlul de valoare emis de stat, de o instituție publică sau de o unitate, care conferă titularului sau posesorului calitatea de creditor al emitentului.

De exemplu, în cadrul titlurilor de credit la purtător, dreptul de creanță este încorporat în înscrisul ce-l constată și odată cu transmiterea titlului se transmite însuși dreptul. Or, a transmite dreptul încorporat în titlu este o obligație concretă (obligație în sens de datorie).

Sub aspectul valențelor conferite acestei noțiuni, se impune precizarea că noțiunea de „obligație” poate avea și alte valențe decât cele de natură civilă și anume: obligații morale, economice, politice, familiale, spirituale etc.

În limbajul obișnuit, termenul de „obligație” este sinonim cu acela de „îndatorire”, cu mențiunea că acestuia din urmă i se atribuie înțelesuri mai variate decât celui de obligație, atât în vorbirea

¹ I. Albu, *Drept civil. Introducere în studiul obligației*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1984, p. 18-19.

² E. Safta-Romano, *Drept civil. Obligații*, Ed. Neuron, Focșani, 1994, p. 7.

curentă, cât și în terminologia juridică. De regulă, în dreptul civil este de preferat termenul de obligație, spre deosebire de dreptul constituțional unde se folosește mai mult termenul de îndatorire. În doctrina juridică occidentală, unii autori fac distincție între „obligație”, ca termen specific de desemnare a obligațiilor de drept civil, care formează instituția juridică a obligațiilor, și „îndatorire juridică”, ca termen generic de desemnare a numeroase îndatoriri juridice generale și particulare.

Amintim cu titlu de exemplu ca făcând parte din categoria îndatoririlor generale: obligația de a nu aduce atingere drepturilor altora sau de a nu comite infracțiuni, iar în categoria îndatoririlor particulare, spre exemplu, îndatoririle dintre soți sau dintre părinți și copii.

În doctrina franceză, cuvântul „obligație” reprezintă, în sens general, tot ceea ce legea sau chiar morala comandă unui individ să facă, fără ca individul să aibă vreo legătură directă cu o persoană determinată de creditor, cum ar fi obligația oricărui proprietar de a respecta reglementările de igienă sau de transport etc.

De altfel, în doctrina juridică străină s-au formulat mai multe concepții cu privire la sfera de cuprindere a noțiunii de obligație, pornindu-se tocmai de la interpretarea diferită dată acestei noțiuni în dreptul comun.

O primă concepție, denumită *concepția monistă*, apreciază că „obligația” constă într-un raport juridic în temeiul căruia creditorul poate să pretindă de la debitor efectuarea unei anumite prestații sau să se abțină de a face ceva.

O altă concepție împărtășită de doctrina juridică germană, franceză și elvețienă este *concepția dualistă*, care susține că „obligația” ar consta în două raporturi juridice distincte, și anume:

- raportul în temeiul căruia debitorul trebuie să dea, să facă sau să nu facă ceva în folosul creditorului, care este îndreptățit să primească prestația; și

- raportul în temeiul căruia, la nevoie, creditorul îl poate constrânge pe debitor.

După cum efectele acestuia sunt privite în relațiile dintre părți sau în relațiile dintre creditor și terți, s-au mai conturat *concepția relativă și cea absolută*.

Tot legat de sfera de cuprindere a noțiunii analizate, în doctrină se mai face distincție între *concepția subiectivă și cea obiectivă*.

Concepția subiectivă consideră obligația ca o legătură de drept între persoana creditorului și cea a debitorului, pe când *concepția obiectivă* pune accentul pe obiectul obligației, considerându-l atât un raport juridic, cât și o valoare, un bun care figurează în activul patrimonial al creditorului și în pasivul debitorului.

Cu privire la aceste concepții este de observat că obligațiile sunt raporturi juridice între persoane și că nu încetează de a-și păstra acest specific nici prin aceea că devin opozabile și altor persoane decât subiecții inițiali, iar faptul că, după unele opinii, se pretinde că obligația nu constă numai dintr-un singur raport juridic, se datorează faptului că numai un element structural al acestuia este considerat ca un raport juridic distinct (cum ar fi sancțiunea).

3. Definiția obligației

3.1. Scurt istoric al conceptului de obligație

Așa cum am menționat anterior, din punct de vedere istoric, noțiunea de „obligație” nu poate fi despărțită de conceptul de „proprietate”. Consolidarea teoriei asupra obligației a avut loc în perioada clasică a epocii romane, însă ordonarea sub o formă organizată a dreptului roman și transmiterea acestuia este opera împăratului Iustinian. Opera sa este cunoscută sub denumirea de *Corpus iuris civilis* și este compusă din următoarele părți: *codex, digesta (pandecte) institutiones și novellae*.

Teoria dreptului roman asupra instituției obligațiilor a parcurs secole până la definirea sa de către Gaius¹ „*Obligatio est iuris vinculum, quo necessitate adstringimur alicuius solvendae rei secundum nostrae civitatis iura*”². În lucrarea lui Iustinian, *Digeste*, este menționată definiția dată obligației de jurisconsultul Paul: „Esența obligației nu constă în a face un lucru să fie al nostru, ci în a

¹ Iustinian, *Institute*, III, XX, 17, *De obligationibus și Digeste*, Cartea XXXIV, VII2, *De obligationibus et actionibus*.

² „Obligația e o legătură de drept prin care suntem constrânși de nevoie să plătim un lucru oarecare, potrivit normelor de drept ale cetății/ statului nostru”.